

Arthur Ashe je leta 1975 slavil v Wimbledonu

Črni princ v belem športu

Arthur Ashe bi bil danes star 66 let

PETER ZALOKAR

Koje

na smrtni postelji že povsem izsušeni Arthur Ashe sprejel nadobudno novinarko People Magazine, je bledikavo dekle ob koncu intervjuja sočustvujoče sklepalo, da je aids njegovo največje breme v življenju. »Ne, ni,« jo je s prepoznavnim mehkim glasom popravil nekdanji teniški zvezdnik. »Rasa je bila vedno moje največje breme. Še zdaj čutim, kot da imam zaradi barve svoje kože okrog pasu nadete uteži.« Medtem ko se s sveto travo v Wimbledonu že nekaj dni ukvarjajo samo še »vrtinarji« in popravljajo škodo, ki so jo v dveh tednih igranja storili tenisači in tenisačice, se pozornost svetovne teniške javnosti že obrača proti zadnjemu od štirih turnirjev za t. i. grand slam, ki se bo začel zadnji avgustovski dan na igriščih Flushing Meadows v New Yorku. Človek, ki je najbolj zaznamoval odprto prvenstvo ZDA, je prav Arthur Ashe, ki bi bil danes star 66 let, če ga ne bi februarja 1993 pokopala zahrbtna bolezen.

Po prvem temnopoltim igralcu, ki je v moški konkurenci zmagal na katerem koli izmed štirih največjih turnirjev, se imenuje tudi osrednje igrišče v New Yorku. In to ne samo zato, ker je zmagal na prvem OP

ZDA, temveč predvsem zaradi izjemne osebnosti, ki ga je krasila vse do prezgodnje smrti.

Ashe je bil edini črni tenisač svojega časa, kar mu je povzročalo težave tako pri belcih kot tudi pri svoji rasi: »Živim v čudnem svetu. Kot da plavam nekje na sredini in nikoli ne vem, kje sem.« Čutil je, da uspeh v »sebičnem« športu, kot je tenis, od njega terjala določene dodatne odgovornosti. Med kariero in še posebej po njej se je posvetil zmanjševanju revščine, boju proti privilegijem, rasizmu in družbenim stereotipom. Bil je velik borec za črnske pravice in vnet nasprotnik vseh vrst diskriminacije in stigmatizacije.

Svoja zadnja leta pa je posvetil osveščanju ljudi o aidsu in se boril proti predsodkom, ki to bolezen spremljajo še danes. Ashe, ki je bil poročen in imel hčerko, je bil prepričan, da se je z virusom HIV okužil s transfuzijo krvi med drugo operacijo srca leta 1983. Za svojo bolezen je izvedel, ko je leta 1988 prišel v bolnišnico v New Yorku na nujno operacijo možganov. Sprejeli so ga zaradi otrplosti desne roke, tiste, ki je leta 1968 v finalu v bližnjem Forest Hillsu izstrelila 26 asov za zgodovinsko zmago na prvem OP ZDA, potem ko se je združilo pet različnih turnirjev.

V prepričanijih je bil Ashe militant, po značaju gentleman. Nikoli se ni imel za upornika, vedno je zagovarjal moč argumenta. Tudi boleznini ni obešal na veliki zvon in je želel zaščititi zasebnost svoje družine. Šokantno vest je sporočil šele aprila 1992, pa še to samo zato, ker se je do informacije prebil časniki USA Today in nameraval o tem objaviti članek.

Ponoven naskok na naslovnice je izkoristil za boj proti aidsu. Zadnje mesece življenja je širil zavest o bolezni in imel o tem tudi govor v Združenih narodih. To je bilo 1.

2005

decembra, na dan boja proti aidsu. »Kot vsak drug človek imam dobre in slabe dneve. Razmerje med dobrimi in slabimi je 6:1. V mojem stanju je nemogoče pričakovati, da ne bom imel slabih dni. Toda nisem hotel na glas govoriti o tem, ker nisem bolan.«

S tem je želel izpostaviti, da ni prikovan na posteljo in neboljen, kot so mnogi domnevali. To je nazorno dokazal konec avgusta 1992, ko je ustanovil fundacijo Arthur Ashe za pomoč obolelim z aidsom in ob tem privabil mnoga znana teniška imena k 15-mesečni akciji, v kateri bi zbrali pet milijonov dolarjev. Človekoljubna misija se je uspešno končala po njegovi smrti. 30. avgust, dan, ko je akcija stekla, pa v New Yorku praznujejo kot dan Arthurja Asha. Letos se bo le dan kasneje tam začelo OP ZDA.

»Sir Arthur« Ashe je bil strasten golfist, uveljavljen govorec in kolumnist pri Washington Postu, televizijski komentator na

HBO in ABC, avtor trilogije o temnopoltih športnikih v ZDA, udeleženec nešteti civilnodružbenih projektov. Njegov največji dosežek je bil 1600 strani obsegoječ traktat z naslovom Težka pot do slave, objavljen leta 1988.

Bil je dolgoletni prijatelj Nelsona Mandele. Leta 1985 je bil aretiran med protestom proti politiki apartheida. Dvanajst let prej je postal prvi temnopolti športnik, ki so mu južnoafriške oblasti izdale vizum za igranje na turnirju. Rad se je spominjal izjave nekega tamkajšnjega dečka, da prvič v življenju vidi svobodnega črnca.

Arthur Ashe ni nameraval postati vzornik tisočev temnopoltih športnikov in pripadnikov vseh vrst manjšin, toda zaradi vztrajanja pri svojih idealih je postal natančno to. Svet bi bil bržčas vsaj za odtenek prijaznejši, če Ashe pri 49 letih ne bi izgubil dvoboja z zadnjim tekmečem. ●

Mozaik

Neuvrščeno oblikovanje

V novembru 2009 pripravlja Arhitekturni muzej Ljubljana v sodelovanju z društvom Pekinpah pregledno razstavo razvoja oblikovanja v Iskri od nastanka podjetja leta 1946 do razpada leta 1990 z naslovom Iskra 1946–90: Neuvrščeno oblikovanje. Predstavljen bo izbor izdelkov, nastalih od ustanovitve podjetja leta 1946 pa vse do razpada združenega podjetja Iskra v začetku devetdesetih. Za razstavo jim je že uspelo pridobiti dobri dve tretjini eksponatov, pri iskanju manjkajočih pa bralce prosijo za pomoč. Med izdelki, ki jih še iščejo, so: industrijska TV-kamera KV 5 – Sokol, oblikovanje Davorin Savnik in Danica Petrovič, sesalnik Junior, oblikovanje Albert Kastelec, mikrovalovna pečica MVP 600, oblikovanje Janja Lap, družina izdelkov, oblikovanje Janez Smerdelj, in akumulatorski polnilce Pobi, oblikovanje Marjan Gnamuš. Če imate katerega od navedenih izdelkov, ki so objavljeni tudi na spletni strani <http://www.iskra46-90.com>, in bi ga bili pripravljeni podariti, posoditi ali prodati, se obrnite na Špelo Šubic, sekretarko BIO in kustosinjo za industrijsko oblikovanje v AML (01/540 03 48 ali spela.subic@aml.si).

Foto arhiv Tehniški muzej Slovenije

Durban po zgledu Ascota

Fotografiji AFP

Konec tedna so v tretjem največjem južnoafriškem mestu Durban gostili najveličastnejšo konjsko dirko na afriški celini, imenovano Durban July Handicap. To je konjska dirka, ki jo vsako leto organizirajo v Durbanu prvo soboto v juliju že vse od leta 1897. Gre za južnoafriško različico znamenitih konjskih dirk v britanskem Ascotu (te organizirajo že vse od leta 1711). Dirke v Durbanu pa niso le najelitnejši konjeniški dogodek v državi, temveč tudi družabni dogodek leta, na katerem se zbere vsa južnoafriška elita. Po vzoru znamenitih klobukov iz Ascota posebno pozornost modni opravi in naglavnemu okrasju posvečajo tudi dame iz visoke družbe in za to priložnost najete manekenke iz Južnoafriške republike. Konje so od nekdaj povezovali s plemstvom, zato konjskim dirkam pritičeta ves glamur in prestiž, ki ju je mogoče zbrati skupaj na enem mestu. Prvovrstni konjeniški dogodek je odprt za konje vseh starosti, ki od leta 1970 dirkajo na 2200 metrov, razume pa se, da znanje konjenišva ni poglavito gibalno tega spektakla, ki vsako leto pritegne več kot 60.000 gledalcev, stave pa se sklepajo tudi do 15 milijonov dolarjev.

Poslovitvena vežica v Krašnji

Občina Lukovica je ob pokopališču v Krašnji pravkar zgradila novo poslovitveno vežico, za katero so načrte izdelali v ljubljanskem arhitekturnem biroju OFIS (pod vodstvom Roka Omana in Špele Videčnik). Vežica je locirana ob vznožju strme brežine in meri 70 kvadratnih metrov. Delno je vkopana, s prednjim delom pa se preklene drsne stene navezuje na dvorišče. Oblikovanje je organsko in sledi krivuljam obstoječe krajine. Sestavljata jo dve zaviti steni, ki objemajo notranji program; zunanja stena je oporni zid, za njo se skrivajo pokopališko skladišče, sanitarije in čajna kuhinja. Notranja stena objema osrednji prostor ter se nadaljuje v oporni zid proti dostopni poti. Streha ima lastno krivuljo, ki delno tvori nadstrešek nad zunanjim dvoriščem. Je zelena in ravna ter se navezuje na travnik proti hribu. Nad osrednjim prostorom streho prebada križ, ki podnevi dovaja zenitalno svetlobo, ponoči pa prek integriranih linijskih luči osvetljuje prostor in hkrati sije proti zunanosti. Uporabljeni materiali so preprosti, vidni beton, les in steklo.

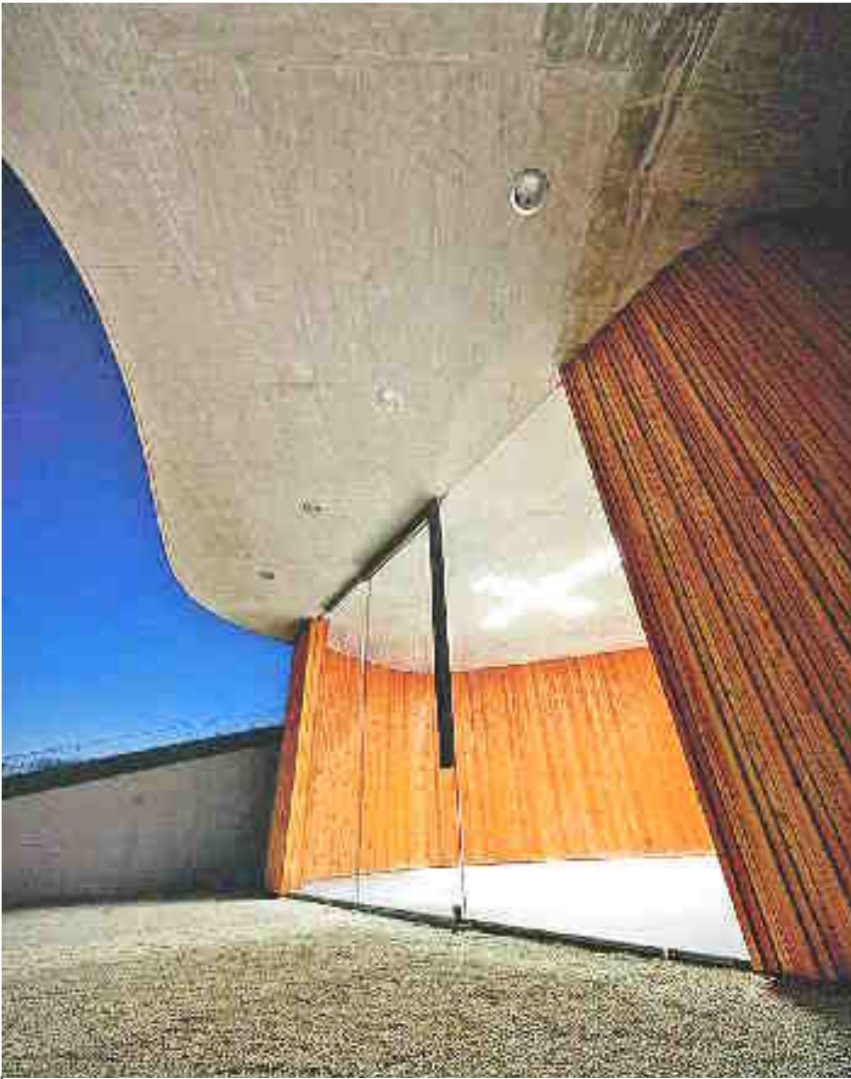

Foto Tomaž Gregorič

Osvojil je skoraj vse

Arthur Ashe se je rodil 10. julija 1943 kot sin policista. Mati mu je umrla, ko je imel šest let. Tenis je začel igrati leto kasneje na igrišču za temnopolte otroke blizu doma v Richmondu v močno segregirani zvezni državi Virginia. Pri 14 letih je srečal dr. Walterja Johnsona, mecena črnskih talentov. To mu je omogočilo hiter vzpon in leta 1962 je bil že peti najboljši Američan v mladinski konkurenci in je prejel polno štipendijo na U.C.L.A. Tam sta ga opazila Pancho Gonzalez in Pancho Segura, mu pomagala pri servisu in voleju ter spodbujala njegovo žilico za eksperimentiranje. Zato je imel kar 16 različnih *backhenda*. Pri 25 letih, ko je bil še amater in ravno končeval triletno vojaščino, je v finalu OP ZDA premagal Toma Okkerja in postal prvi temnopolti igralec z zmago na turnirju za *grand slam*. Leta 1970 je dobil OP Avstralije, leta 1975 pa v finalu Wimbledonu premagal velikega Jimmyja Connorsa. Zmagal je sicer tudi na OP Francije, in sicer v dvojicah. Aprila 1980 je zaradi težav s srcem končal športno kariero, v kateri je zaslužil več kot milijon in pol dolarjev. Leta 1974 je pomagal pri ustanovitvi sindikata teniških igralcev in bil pet let njegov predsednik. Na Davisovem pokalu je za ZDA nastopal deset let in ga trikrat osvojil. Leta 1985 je bil sprejet v teniško hišo slavni v Newportu.